

سویه های پنهان شرق شناسی در اندیشه ریچارد فرای (۱)

۴ مهر ۱۳۹۴ ساعت ۰:۴۳

تقاضای ریچارد فرای از دکتر محمود احمدی نژاد ریاست جمهوری پیشین کشور برای صدور مجوز تدفین وی در کنار زاینده رود یکی از وقایعی بود که در سالهای اخیر نام ریچارد فرای را بر سر زبانها انداخت. فرای در سال ۱۳۸۹ در همایش بزرگ ایرانیان خارج از کشور که در مرداد ماه سال ۱۳۸۹ در تهران برگزار گردید حضور یافت و در مراسم افتتاحیه طی سخنانی خواسته ی خود مبنی بر صدور مجوز برای تدفین وی در کنار زاینده رود را در حضور رئیس جمهور پیشین تکرار کرد. دکتر احمدی نژاد نیز به همین منظور خانه ای مجلل در اصفهان را به وی هدیه نمود. بر همین اساس بر آن شدیم تا با محمد مهدی اسماعیلی عضو هیئت علمی دانشگاه تهران که در آن زمان به عنوان معاون سیاسی استانداری اصفهان مشغول به کار بود گفتگویی را ترتیب دهیم. دکتر محمد مهدی اسماعیلی مدیر اسبق مرکز افکارسنجی صدا و سیما و معاون اسبق مرکز بررسی های استراتژیک ریاست جمهوری در حال حاضر به عنوان عضو هیئت علمی دانشگاه تهران مشغول فعالیت اند.

جوان و تاریخ- امیرعلی هدایت

* به نظر شما ریچارد فرای چه جایگاهی در مطالعات ایرانشناسی و شناخت ایران در جهان داشته است؟

ریچارد فرای جزء شخصیت های شناخته شده و از ایران شناسان شهیر بوده است به عبارت دیگر ریچارد فرای جزء مستشرقین متاخر ماست که ایشان کارهای مهمی در حوزه بازشناسی تمدن ایرانی اسلامی انجام داده اند. ایشان در مورد حوزه های تاریخی دوران باستان و اسلام کارهای بسیار قوی ای انجام داده است کارهایی همچون عصر زرین فرهنگی که به چاپ های متعدد رسیده است که می توان گفت کار بسیار خوبی است. ایشان به عنوان یک ایرانشناس مسلط و به حسب نزدیکی با حکومت ها و سیاست مداران مختلف در ایران چه در دوره رژیم پهلوی و چه در دوره جمهوری اسلامی مورد توجه گسترده رسانه ها قرار گرفته بود. با اینحال برای شناخت علمی ریچارد فرای باید مسائل سیاسی را کنار گذاشت و او را به عنوان یک اندیشمند ایران شناس که جایگاه ممتازی در ایران شناسی در دنیا دارد مورد تدقیق قرار داد. واقعیت آنست که هرکسی که در هر جای از دنیا بخواهد در مباحث تمدنی و اندیشه ای مربوط به ایرانی ورود کند ناچار است که به آثار این ایران شناس شهیر رجوع کند. ریچارد فرای از این حیث که میراث فرهنگی گذشته ایران را چه در دوره باستان و چه در دوران موخرتر مورد بازشناسی قرار داده است مورد توجه است سلايق گوناگون قرار گرفته فلذا اغلب کارهای ایشان به خصوص در داخل کشور و در میان اندیشمندان، دانشوران و پژوهشگران ایرانی قابل مراجعه است. اساساً ما با معدود آثار پژوهشی درباره گذشته ایران مواجه ایم که به آثار فرای گریزی نزده

باشد به همین جهت می توان گفت که کتاب های ریچارد فرای کتب مرجع در حوزه ایران شناسی محسوب می شوند و این یک جایگاه ویژه ای است که آقای فرای به خودشان اختصاص داده اند. بنا بر این در ردیف مستشرقان مربوط به حوزه ایران ایشان بلاشک جایگاه نخستین را دارند که این نیز حاصل تحقیقات وی در طول هفت دهه در حوزه ایران شناسی است و به عقیده من و برخلاف تعبیری که وجود دارد ریچارد فرای نگاهی پیوسته به تمدن ایرانی داشته است.

*نگاه پیوسته به چه معناست و تعیین کننده چه مسائلی در تاریخ و شناخت ایران است؟

اغلب مستشرقین وقتی به تمدن ایرانی نگاه می کنند تمدن ایرانی و اسلامی را نهایتا تا قرن ششم مورد توجه قرار می دهند و با تقویت نحله فقهی قشری گرایانه سنی مذهب قرن ششم که نمادش امام محمد غزالی و در دوره سلجوقیان است به تدریج تمدن اسلامی را در حال افول می ببینند و با حمله مغول عمر تمدن اسلامی را به سرآمده می بینند اما ریچارد فرای این نگاه را ندارد ریچارد فرای معتقد به پیوستگی تمدن است چه قبل از اسلام یعنی دوران باستان، دوره طلایی و چه ادامه اش تا امروز.

*همین موضوع باعث شده که جریانهایی در جامعه شکل بگیرند و موضعی علیه ریچارد فرای داشته باشند چرا که این مسئله پیوستگی و شکل گیری نگاه ایرانی اسلامی از سوی فرای را ربط می دهند به بعضی نحله های تازه تاسیس و تفسیرهای خاصی از این مفهوم دارند، نظر شما در این باره چیست؟

ببینید شما الان نگاه کنید همین آقای دکتر سید جواد طباطبایی که به هر حال اندیشمند مهمی است در حوزه اندیشه سیاسی و تمدن شناسی ایرانی، ایشان یکی از مهمترین منابعش کارهای ریچارد فرای است نحله های دیگر هم همین است همینطور که در آغاز اشاره شد ریچارد فرای جایگاه ممتازی را در ایران شناسی به خود اختصاص داده است طبیعتا افراد با گرایش ها و افکار مختلف به آثار و کارهای ایشان مراجعه می کنند ممکن است که برداشتهای متفاوتی را هم ارائه دهند و نمی توان خیلی صریح قضاوت کرد و گفت که انحطاط تمدن ایرانی را ایشان تئوریزه کرده اند یا همینطور بحث های دیگر که در سالهای اخیر بر اساس شرایط سیاسی شکل گرفته است که منجر به نشست و برخاستی که با برخی از مسئولین کشور داشت در این باره نه می توانیم بگوییم که ارتباطی دارد و نه می توانیم بگوییم که هیچ ارتباطی ندارد چون یک فرد تاثیر گذار است و هر کس با نگاه خود به

مطالعه آثار ریچارد فرای می رود. ریچارد فرای به لحاظ اینکه یک فرد تاثیر گذار در حوزه ایران شناسی است نمی توان تاثیراتش را بر جریان های فکری و سیاسی انکار کرد به هر حال به طور کل تمام کسانی که در حوزه مسائل تمدن ایرانی اسلامی کار می کنند یکی از منابع اصلی شان کارهای ریچارد فرای است پس نه می توان گفت به طور مستقیم تاثیر گذاشته است و نه می توان گفت به طور غیر مستقیم تاثیر نگذاشته است.

*به نظر شما این پیوستگی و عدم گسستی که در اندیشه فرای نسبت به دوران باستان و اسلام وجود دارد نمی تواند تبعات سیاسی و اندیشه خاصی در فضای امروزی جامعه به جا بگذارد؟

ببینید فرای یک نگاه ویژه ای به فرهنگ ایرانی دارد ایشان در عین حالی که دوران باستان را ستایش می کند به دوره بعد از اسلام که می رسد تاکید دارد که ایرانیت در موضوع اسلامیت استحاله پیدا می کند و ایرانیت در اندیشه و فهم اسلامی حل می شود و تاکید دارد که ایرانیان در قامت اندیشمندان مسلمان به گسترش تمدن اسلامی می پردازند این خیلی مهم است یعنی در دیدگاه آقای فرای فرهنگ ایرانی را در غالب همین فرهنگ دینی تبیین می کند و معتقد است که علت اصلی پیشرفت تمدن اسلامی مسلمان شدن ایرانی ها است و مظهرش را در قرنهای چهار و پنج اسلامی می توان مشاهده کرد اگر بتوان یک نوع نگاه ضد دینی در کارهای فرای نمایان کرد می توان گفت بلکه تبعات خطرناکی برای جامعه امروزی ما داشت آنهایی که فرای را خیلی دین ستیز یا مخالف جریان دینی معرفی می کنند به نظر من آشنایی عمیقی با کارهای ایشان ندارند درواقع تاکید اصلی ریچارد فرای بر قدرت فرهنگی ایرانی است که در دوره اسلامی تحت تاثیر اندیشه اسلامی قرار می گیرد و ایرانیان مسلمان شده می آیند پیشتازی تمدن اسلامی را در عرصه های مختلف را فراهم می کنند و همینکه معتقد به اندیشه انحطاط نیست نشان می دهد که یک اعتقادی به آن خلاقیت و مسیر بالنده فرهنگ و تمدن ایرانی دارد.

ادامه دارد . . .

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۲۲۸۲۳/۱-فرای-ریچارد-اندیشه-شناسی-شرق-پنهان-پاپ-سویز>